

Synpunkter inom ramen för samrådet kring Köpings kommuns planer att bygga ut kommunalt VA längs Mälarfjärden Galtens norra strand

Sammanfattning av synpunkterna

Undertecknade – Intressegruppen för fastighetsägare längs Norra Mälärstranden, som företräder c:a 70 % av berörda fastighetsägare – anser sammanfattningsvis att Köpings kommuns planer såsom de presenteras av Sweco

- 1) Utgör en rigid och otidsenlig tolkning av Lagen om allmänna vattentjänster.
- 2) Bygger på omoderna tekniska lösningar som inte kommer att uppfylla kommande EU-lagstiftning kring kretsloppssystem för hantering av bland annat avloppsvatten.
- 3) Mer än fördubblar vattenförbrukningen och den totala mängden avloppsvatten i berörda områden, helt i strid mot vad lagen stipulerar om resurshushållning.
- 4) Troligtvis innebär en påvisbar minskning av utsläppen jämfört med dagens situation, men en något mindre minskning än med lokala reningsverk, och framför allt inte kan mäta sig med källsorterande kretsloppslösningar, som dessutom gör det möjligt att återvinna näringsämnen och bryta ner organiska föreningar, t.ex. läkemedel, som finns i avloppsvattnet.
- 5) Innebär stora ingrepp i naturen där man går så långt som att begära dispens från lagstiftning som ska skydda naturreservat och från det allmänna strandskyddet.
- 6) Innebär ingrepp i Köpings hamns och Galtens bottensediment som kommer att frigöra depåer av såväl föroreningar som gifter.
- 7) Medför betydande risk för okontrollerade utsläpp av obehandlat avloppsvatten.
- 8) Medför risk för människors hälsa genom otillfredsställande hantering av dricksvatten.
- 9) Inte är kostnadseffektivt jämfört med alternativa lösningar.
- 10) Kommer att tvinga bort många människor från sina fritidshus, i vissa fall rent av hem och livsverk.
- 11) Innebär ytterligare utbyggnad av ett system som är sårbart ur samhällsperspektiv.

Precisering av synpunkterna

1. I Lagen om allmänna vattentjänster 6 § beskrivs kommunens skyldigheter: *Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, skall kommunen 1) bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och 2) se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA-anläggning.* Den aktuella bebyggelsen utgörs av 235 glesbygdsfastigheter (varav >80 % fritidsboende och <20 % fastboende) spridda längs en sex kilometer lång kuststräcka, varav de närmaste ligger en halvmil från reningsverket i Köpings hamn. Lagstiftningen är teknikneutral och förordar inte alls att glesbygdsfastigheter ska anslutas till ett centralt kommunalt VA-nät. Köpings kommun har full frihet att se till att lagstiftningen kring utsläpp tillgodoses på annat sätt.

2. EU:s sjunde miljöhandlingsprogram och därmed kommande EU-lagstiftning kommer att kräva *"en innovativ kretsloppsekonomi där ingenting slösas bort och där naturresurser förvaltas hållbart och biologisk mångfald skyddas, värderas och återställs på sätt som stärker vårt samhälles motståndskraft. Vår utsläppsnåla tillväxt är sedan länge frikopplad från resursanvändningen och anger takten för ett säkert och hållbart globalt samhälle."* Köpings kommuns planer går stick i stäv mot detta kretsloppstänkande, och innebär en utbyggnad av ett system för avloppshantering som bygger på en obsolet teknik som inom några få år inte kommer att uppfylla nya krav. Flera kommuner i landet, bland annat Trosa och Knivsta för att nämna ett par mindre kommuner i grannlänen, är engagerade i projekt kring nya avloppslösningar som bygger på källsorterande kretsloppslösningar. Fritidshusområdena längs Norra Mälarstranden lämpar sig synnerligen väl för att utveckla sådana framtidslösningar i Köpings kommun, där Köping skulle kunna gå i bräschen i Västmanland.
3. Ett avloppsledningssystem på 22 km dimensionerat för 300 fastigheter, men där bara ett 40-tal (13 %) är bebodda året runt, kommer att kräva ständig genomspolning av dricksvatten för att uppnå nödvändig cirkulation och hindra stopp och gasbildning. Detta innebär dels att volymen avloppsvatten åtminstone dubblas, dels ett oerhört slöseri med färskvatten, jämfört med dagens situation eller med alternativa lokala lösningar. Det är slöseri med både naturresurser och pengar, inte minst som Köpings kommun redan har problem med dricksvattensvinn. Uppskattningsvis uppgår svinnet i Köpings ledningssystem redan idag till 25 %. Enligt Lagen om allmänna vattentjänster 10 § skall "en allmän va-anläggning ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och *med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser.*"
4. Endast ett fåtal hushåll i det berörda området har i dagsläget lösningar där toalettavlopp renas och släpps ut lokalt. Fastighetsägare som har velat uppgradera bristfälliga avlopp har dessutom i flera år nekats tillstånd av kommunen. De flesta har emellertid slutna tankar, vilket innebär att toalettvattnet redan går till reningsverket. Men slutna tankar möjliggör också alternativa lösningar med återvinning i ett källsorterande kretsloppssystem, något som många andra kommuner – som vill gå i framkant i utvecklingen – håller på att utveckla i olika projekt tillsammans med andra aktörer, ofta lokala. 90 % av hushållens utsläpp av kväve och fosfor kommer från våra toaletter, och genom en sådan kretsloppslösning tar man tillvara på dessa näringsämnen. Fosfor är ett miljöproblem om det kommer ut i våra vattendrag, men också en naturresurs som det råder brist på i Sverige, och som vi i dag importerar. I de berörda områdena längs den Norra Mälarstranden bor under 100 personer permanent i ett 40-tal fastigheter, medan uppskattningsvis 500 personer är fritidsboende. Det motsvarar sammanräknat cirka 200 årsboende (pe), som totalt genererar cirka 800 kg kväve (4 kg/person) och 120 kg fosfor (0,6 kg) per år vid sina toalettbesök.

Utsläpp och återvinning i olika lösningar för det berörda området räknat på 200 pe, siffrorna inbegriper de cirka 10 % kväve och fosfor som kommer via BDT-vatten

	Modell för hantering av toalettavloppsvatten			
	"Nollalternativet"	Kommunalt VA	Minireningsverk ⁽¹⁾	Kretslopp
Volym avloppsvatten, m ³	< 10 000	24 200	10 300	9 300–10 300
– Varav toalett	< 1 000 ⁽²⁾	2 900 ⁽³⁾	1 300	300 ⁽⁴⁾ –1 300
– Varav BDT	< 9 000	21 300 ⁽³⁾	9 000	9 000 ⁽⁵⁾
Utsläpp av kväve, kg	410 kg ⁽⁶⁾	355 kg	267 kg	54 kg
Reningsgrad	54 %	60 %	70 %	95 %
Utsläpp av fosfor, kg	25 kg ⁽⁶⁵⁾	13 kg	2 kg	1 kg
Reningsgrad	81 %	90 %	98 %	99 %
BOD, reningsgrad	90 ⁽⁶⁾	90 %	95 %	99 %

⁽¹⁾ WSB Clean.

⁽²⁾ Den vanligaste lösningen i områdena är i dag septiktank, men det förekommer också olika torrlösningar och latrinhink. Sammantaget innebär detta att mängden avloppsvatten som genereras är mindre än för genomsnittshushåll med 100 % vattentoaletter.

⁽³⁾ För att nå erforderlig cirkulation i ett utbyggt kommunalt VA-nät förutsätts att färskvatten tillförs utöver avloppsvattnet så att åtminstone halva dess kapacitet uppfylls, d.v.s. motsvarande 900 pe x 0,5 = 450 pe.

⁽⁴⁾ Med vakuumpolett eller urinsorterande polett.

⁽⁵⁾ Renas i markbädd med infiltration och slamavskiljare.

⁽⁶⁾ I dag har fastigheterna en rad olika lösningar för hantering av BDT-vatten, varav vissa är av nyare datum och uppfyller gällande krav, men många är gamla och gör det inte. Det gör det omöjligt att beräkna utsläpp och reningsgrad. Därför utgår siffrorna från att BDT-vattnet är helt orenat, även om det så klart inte är fallet. Däremot bryts organiska ämnen ner mycket väl i markbäddar, så det är inte problemet med "nollalternativet".

Reningsverk är endast byggda för att reducera fosfor, BOD och i vissa fall kväve. Inte kemikalier, tungmetaller, läkemedel osv. Beroende på de kemiska strukturerna så fastnar oönskade ämnen i slammet eller följer med vattenfasen ut i recipienten. Där endast toalettavloppsvattnet samlas upp och behandlas sker ingen inblandning av annat än det som spolats ner i toaletten. Inget dagvatten, industrivatten etc. tillförs, så som är fallet till traditionella reningsverk. Studier från våtkompostbehandling av svartvatten gjorda i Södertälje visar på mycket goda resultat av nedbrytning av läkemedel. Inga studier av läkemedelsrester vid traditionella reningsverk uppvisar samma goda resultat. Marken är som recipient mycket bättre på att bryta ner läkemedel och andra organiska ämnen än vattenrecipient. 1 kubikmeter jord innehåller lika många nedbrytare (mikroorganismer) som 1 kubikkilometer (1 miljard kubikmeter) vatten (källa: SLU). Läkemedel kan också renas i minireningsverk med hjälp av en UV-brunn för "efterpolering" med UV-ljus.

5. Köpings kommun har för avsikt att begära dispens från strandskyddet och Natura 2000-prövning. Man vill dra avloppsledningen rakt genom ett naturreservat som sträcker sig 1,5 km längs inloppet till Köpings hamn, från farleden mitt i inloppet till cirka 50 meter in på land där en vall utgör gräns mellan våtmark och åkermark, och som dessutom skyddas enligt två EU-direktiv, nämligen fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet, inom ramen för Natura 2000. Man planerar också att förlägga fyra pumpstationer på land i anslutningen till stranden, och totalt planeras sju gränssnitt i strandkanten mellan sjöförlagda respektive landförlagda ledningar.

Lagstiftningen förbjuder uttryckligen just den typ av ingrepp i naturreservat som kommunen planerar. Enligt Miljöbalken (7 kap 28 a §) "får tillstånd för verksamheter som på ett betydande sätt kan påverka miljön inom Natura 2000-områden lämnas endast om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas." "Tillstånd kan ändå meddelas efter det att regeringen lämnat sin tillåtelse, under förutsättning att det saknas alternativa lösningar." I det här fallet är det uppenbart att åtgärden kommer att skada livsmiljön. Men framför allt har alternativa lösningar inte ens studerats. Det allmänna strandskyddet förbjuder också planerade ingrepp. Kommunen begär alltså att slippa följa viktig lagstiftning som syftar till att skydda natur och miljö med motiveringen att man vill åstadkomma en marginell förbättring av vattenkvaliteten i Mälaren. Det är häpnadsväckande att kommunen låst sig vid en lösning som innebär så stora ingrepp i skyddad natur, och helt summariskt avvisar alternativa lösningar, tvärtemot vad miljöbalken anger. Det är ett resonemang, som varken Mark- och miljödomstolen, länsstyrelsen eller Naturvårdsverket rimligtvis kan godta.

6. I Köpings hamn har det under många årtionden bedrivits industriverksamhet. Giftutsläpp från t.ex. Salpeterverkens konstgödsselfabrik har ansamlats i bottensedimenten, som kommer att röras om i samband med anläggningsarbetet, varmed miljögifter kommer att frigöras. Samtidigt planerar man att muddra hela farleden genom Galten för att öka kapaciteten i Köpings hamn. Bara detta arbete kommer under överskådlig tid att medföra en betydande försämring av vattenkvaliteten i Galten och andra delar av Mälaren då man frigör stora depåer av fosfor, kväve och andra mer eller mindre miljöskadliga lämningar av århundraden av mänsklig aktivitet, både från avlopp, industriverksamhet och jordbruk.
7. En stor farled och en sjöförlagd avloppsledning som löper parallellt är knappast en lyckad kombination. Det finns många exempel från andra kommuner på läckage från sjöförlagda avloppsledningar med omfattande och ibland långvariga utsläpp av helt obehandlat avloppsvatten som följd. Risken för den här typen av incidenter ökar sannolikt markant när ledningen dras längs en stor farled, som dessutom ska byggas ut. Det framgår inte heller av samrådsunderlaget om den planerade ledningen är dubbelmantlad, vilket skulle minska risken för läckage, men samtidigt är kraftigt fördyrande.
8. Utöver avlopp ska även dricksvatten, som klassas som livsmedel, distribueras i samma nät. Utredningar har enligt Livsmedelverket, som är tillsynsmyndighet, visat att risken för magsjuka på grund av sämre vattenkvalitet ökar med längden av sjöförlagd ledning som vattnet transporteras i. Med tanke på de stora avstånden och på att en stor majoritet av fastigheterna utgörs av fritidshus, där vattenomsättningen under större delen av året blir liten eller i vissa delar rent av obefintlig, finns det också en betydande risk för att dricksvattnet blir otjänligt. För att hålla dricksvattnet tjänligt skulle man behöva öka vattenomsättningen och tillåta ett stort svinn, vilket naturligtvis utgör en misshushållning med naturresurser, tvärtemot vad lagstiftningen stipulerar. Eftersom vattnet i Galten inte är skiktat, och då särskilt inte under sensommaren när det är som varmast, ökar risken ytterligare för att dricksvattnet ska bli otjänligt. Områdena har mestadels redan en väl fungerande dricksvattenförsörjning, antingen genom samfällighetslösningar eller genom enskild brunn. Dessutom hushåller man med vattnet genom att bara använda sjövatten för bevattning.

9. Den totala investeringskostnaden för VA-kollektivet beräknas till 84 miljoner kronor. Detta är en uppskattning av Sweco som mycket väl kan skena iväg med tanke på områdets geografiska beskaffenhet (kuperat och mycket berg som går i dagen) och fastigheternas geografiska utbredning. Om man stöter på fornlämningar, vilket inte alls är osannolikt eftersom det finns gott om dem i området, kommer detta att medföra förseningar och därmed merkostnader. Som nämnts i punkt 7 framgår det inte av samrådsunderlaget om den planerade ledningen är dubbelmantlad. Om inte kommer detta att bli kraftigt fördyrande, då det säkert kommer att vara ett krav för att Mark- och miljödomstolen ska godkänna ledningen. Detta oaktat de aktuella planernas otillåtlighet enligt miljöbalken 7 kap 28 a §. För de enskilda hushållen blir anslutningskostnaden enligt denna uppskattning – utan några som helst fördyrande omständigheter – i genomsnitt 357 000 kronor. Till detta kommer hushållens egna investeringskostnader – kommunens ledningar går bara till tomtgränsen – som lätt drar i väg upp mot 100 000 kronor. Slutnotan per hushåll hamnar knappast under 425 000 kronor, eller totalt cirka 100 miljoner kronor.

Den totala kostnaden för alternativ med minireningsverk är 60 % – 70 % lägre och med källsorterande kretsloppssystem 50 % – 60 % lägre. För VA-kollektivet innebär alternativa lokala lösningar en besparing på 100 %.

10. Kommunens planer kan medföra kostnader för enskilda hushåll som överstiger en halv miljon kronor. I extrema fall kan det innebära att den påtvingade investeringen blir större än fastighetens värde. Även om många hus är vackert belägna och många har mer eller mindre sjöutsikt – några få har till och med sjötomt – handlar det inte om några lyxvillor, utan om stugor. Många fastighetsägare är äldre och har själva helt eller delvis byggt sina hus, som man nu riskerar att få gå ifrån. Om man inte har stora besparingar blir det svårt för många att behålla sina hus, då man inte kan räkna med att få så stora lån. De som äger sommarhus på ofri tomt (arrende) kan naturligtvis inte få några lån alls. I värsta fall tvingas man sälja sitt livsverk med förlust och blir satt i skuld.

11. Stora allmänna anläggningar för energi, vatten och avlopp etc. står i fokus när det gäller frågor kring sårbarhet och försörjningstrygghet. Stora centraliserade anläggningar är sårbara både för avsiktliga attacker, tekniska driftsstörningar och naturkatastrofer. Dessutom blir konsekvenserna större ju större anläggningarna är, medan mindre anläggningar kan göras tekniskt enklare och mindre sårbara även ur den aspekten.

Andra synpunkter på punkter i samrådsunderlaget

Punkt 3 – Alternativ

De enda alternativa lösningarna som Sweco överhuvudtaget nämner är ett nollalternativ (d.v.s. att inte göra något alls) och en lokal gemensam kommunal lösning för samtliga berörda fastigheter, trots deras utbredning. Mer småskaliga lokala lösningar eller lösningar som bygger på källsorterande kretslopp nämns inte alls. Här borde man ha undersökt alla tänkbara alternativ samt redogjort för utsläppsvärden, miljökonsekvenser och kostnader för alla tänkbara alternativ, se tabell i punkt 7 ovan.

Punkt 5.3 Strandskydd

Det noteras att hela den del av systemet – både ledningar (14 km) och pumpstationer – som man vill förlägga på land, placeras inom strandskyddsområdet.

7.1 Påverkan under anläggningskedet

Man redogör visserligen för möjliga konsekvenser, men bagatelliserar dem genom svepande resonemang som "brukar vara försumbar omfattning", "Påverkan bedöms bli liten och mycket lokal".

7.2 Påverkan under driftskedet

Följande noteras: "Där pumphusen placeras sker en bestående förändring på landskapsbilden. Dessa kan även innebära att oexploaterad mark behöver tas i anspråk."

Slutsats

Det samlade intrycket av underlaget är att man har utgått från att det finns en enda möjlig lösning och att den ska genomdrivas till varje pris utan att ställas mot alternativa lösningar, med en jämförelse av för- och nackdelar mellan olika alternativ.

Det är uppenbart att den tänkta dragningen genom det Natura 2000-skyddade naturreservatet Västra Lindöberget inte uppfyller de rekvisit som miljöbalken ställer för att dispens ska kunna beviljas. Planerna strider också mot vad lagstiftningen stipulerar om "god hushållning med naturresurser".

Framför allt saknas jämförande miljökonsekvensanalyser, både övergripande analyser av vad ingreppen i miljön får för effekter och på detaljnivå vad gäller utsläppsnivåer från de berörda fastigheterna. Men mest slående är den totala avsaknaden av framåtblickande miljötänk kring källsortering, kretsloppssystem och cirkulär ekonomi.

Vi ser fram emot ett möte med kommunens beslutsfattare för att gå igenom våra synpunkter och få presentera och diskutera mer tidsenliga, miljövänligare och kostnadseffektiva lösningar.

Intressegruppen för fastighetsägare längs Norra Mälarstranden

info@normmalarstrand.com

genom

Nicholas Ryderås

nicholas.ryderas@medietext.se

070-734 99 34

Anders Björkroth

anders.bjorkroth@gmail.com

070-534 32 71

Lars-Göran Carlsson

lars-goran.carlsson@sala.se

072-702 94 69

Anders Segerberg

anders@segerberg.me

070-530 93 93

Bosse Karlsson

bo.karlsson@koping.net